

ARVIOINTI- JA AVUSTUSTOIMIKUNTA

LAUSUNTO VALTAKUNNALLISEN NUORISOTYÖN JA –POLITIIKAN OHJELMAAN 2017-2019.

Arviointi- ja avustustoimikunta on valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen avustusasioissa opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, jonka on asettanut valtioneuvosto.

Toimikunnan tehtävänä on:

- 1) antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunto valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen ja valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten valtionapukelpoisuudesta;
- 2) tehdä opetus- ja kulttuuriministeriölle esitys valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen ja valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten valtionavustusten jaosta;
- 3) tehdä opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä arviointeja avustettavien järjestöjen toiminnasta.

Lisäksi erityisesti valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan liittyen arviointi- ja avustustoimikunnan tehtävänä on nuorisolain (1285/2017) nuorisotyöstä ja –politiikasta annetun valtioneuvoston asetuksen (211/2017) 7 §:n mukaisesti antaa valtakunnallisen nuorisoalan osaamiskeskusten hyväksymisessä valtionapukelpoiseksi lausuntonsa, sekä 8 §:n mukaisesti tehdä esitys valtionavustuksen myöntämisestä valtakunnalliselle nuorisoalan osaamiskeskukselle.

Arviointi- ja avustustoimikunta toteaa lausuntonaan valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman 2017-2019 tärkeän aseman Suomen nuorisopolitiikan suunnannäyttäjänä ja alleviivaa ohjelman merkityksellisyyttä politiikan ohjausvälineenä. Ottaen huomioon toimikunnan lakisääteiset tehtävät, toimikunta keskittyy lausunnossaan erityisesti ohjelman vaikuttavuuteen, tavoitteenasettelun selkeyteen ja johdonmukaisuuteen ja uuden nuorisolain tarkoittamien osaamiskeskusten asemaan.

Yleisinä huomioina arviointi- ja avustustoimikunta katsoo, että ohjelmassa olisi hyvä vahvistaa kolmannen sektorin roolia, koska se nykyisellään on luonnoksessa melko heikossa asemassa. Monessa kuvatussa ilmiössä vastaus ongelmaan voisi löytyä vahvistamalla kolmannen sektorin resursseja, paitsi perusrahoituksen, myös uusien toimintamallien ja osaamisen kehittämiseen kohdistettavan rahoituksen kautta. Uuden nuorisolain tarkoittamilla osaamiskeskuksilla voisi hyvin toteutettuna olla tässä merkittävä rooli. Lisäksi toimikunta toteaa, että hallitusohjelman lapsiin ja nuoriin liittyvät uudistukset ovat hyvin vaikeasti löydettävissä lausunnonle toimitetusta luonnoksesta. Toimikunta esittää, että jatkossa valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta tulisi kyetä selkeästi hahmottamaan voimassa olevan hallitusohjelman tavoitteet.

Toimikunta kiinnittää huomiota myös siihen, että luonnoksen kv- ja EU-yhteistyötä käsittelevässä jaksossa on lähinnä tämän yhteistyön nykytilan kuvaus, eikä siinä ole yhteyttä luonnoksessa esitettyihin hallituksen viiteen nuorisopolitiikan tavoitteisiin. Kansainvälinen toimintaympäristö vaikuttaa yhä vahvemmin ja laajalaisemmin kansallisesti toteutettaviin ratkaisuihin valtionhallinnon eri aloilla. Ohjelman vaikuttavuuden

kannalta olisi välttämätöntä, että ohjelmassa määriteltäisiin selkeästi, miten hallitus edistää nuorisopoliittisia tavoitteitaan esimerkiksi EU:n eri politiikka-alueilla, rajoittumatta nuorisoalan tämänhetkisiin yhteistyörakenteisiin. Tätä tarvetta korostaa luonnoksen viittaus siihen, että ohjelmassa esitettävät tavoitteet toimisivat myös Suomen tulevan EU-puheenjohtajuuskauten prioriteetteja määritettäessä.

Erityisesti lasten ja nuorten harrastamisen osalta toimikunta alleviivaa, että ohjelmassa tulisi hyödyntää opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän julkaisua ”Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen; Avustuskäytännöt ja vapaaehtoistoiminnan helpottaminen”, jonka tulokset jäävät ohjelmassa erittäin vähälle huomiolle. Harrastamisen merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle on kiistaton, eikä ohjelman puute tältä osin edistä niitä tavoitteita, joita työryhmän tuloksissa tuli ilmi.

OSAAMISKESKUKSET

Tarvetta osaamiskeskuksille tai niiden oletettua määrää ei ole syytä kuvata yksityiskohtaisesti valtakunnallisessa nuorisotyön ja politiikan ohjelmassa. Arviointi ja avustustoimikunta edellyttää, että ohjelmalla ei rajata mahdollisuuksia uusien, järjestökentältä nousevien tarpeiden ja osaamisalueiden löytämiseen tai hyödyntämiseen, vaikka ne eroaisivat joiltakin osin jo olemassa olevien vanhojen kehittämis- ja palvelukeskusten ominaisuuksista.

Toimikunta katsoo, että nuorisolain (1285/2016) § 3:n mukaisesti osaamiskeskuksiksi tulee valita monialaisia yhteenliittymiä, mikäli ne täyttävät lain edellytykset. Yhteenliittymän verkostomaisesta luonteesta johtuen sen jäsenten pitäisi itse voida määritellä tavoitteet ja toimintatavat, joiden sisältöjä ja tavoitteita ei voi ennakolta yksityiskohtaisesti määritellä, koska tavoitteiden on noustava tarpeista huomioiden ohjelmasta esiin nousevat painopisteet.

Osaamiskeskusten osalta näemme ohjelman nykyistä esitystapaa suositeltavampana esitellä osaamiskeskusten tarpeita luonnosta löyhemmin. Täten uudet osaamiskeskukset syntyisivät aidosti kentän osaamisesta, eivätkä olisi ohjelmassa esitetyn mukaisesti jo etukäteen luettavissa. Lisäksi nykyisessä versiossa osaamiskeskusten tarpeet toistuvat, eivätkä ne vastaa kussakin luvussa aiemmin esitettyjä sisällöllisiä tavoitteita.

Toimikunta katsoo, että nuorisolain (1285/2016) asetuksen nuorisolaista ja -politiikasta § 7:n mukaisesti toiminnan seuranta- ja arviointijärjestelmän tulisi olla tarkemmin määritelty ja että vähintään seurannan- ja arvioinnin aikaväli olisi määritelty tarkemmin. Tämä edesauttaisi osaamiskeskusten toiminnan arviointia ja edistäisi nuorisolain (1285/2016) § 19:sta mukaista vuosittain myönnettävän määrärahan jakamista, josta arviointi- ja avustustoimikunta tekee esityksensä.

Kuten nuorisolain (1285/2016) asetuksen nuorisolaista ja -politiikasta 8 § todetaan ”Valtionavustusta myönnetään opetus- ja kulttuuriministeriön ja osaamiskeskuksen yhdessä sopimiin tehtäviin.” Olisi kuitenkin kansallisen nuorisopolitiikan etu, että ohjelmassa tehtävät olisivat vielä riittävän avoimena, jotta uutta osaamista nousisi alhaalta ylöspäin, eikä pelkästään ministeriön ennalta yksityiskohtaisesti määrittelemällä tavalla. Liiallisella ohjauksella menetämme mahdollisuudet uusien tarpeiden ja osaamisalueiden löytämiseen, jolloin lopputuloksena voi olla se, että uudistetusta nuorisolaista huolimatta osaamiskeskukset ovat vanhoja kehittämis- ja palvelukeskuksia. Arviointi- ja avustustoimikunta suosittelee,

ettei mitään lain edellytykset täyttäviä toimijoita – uusia eikä vanhoja – poissuljeta osaamiskeskusstatukselta.

Sen varalta, että jatkovalmistelussa päädytään edellä todetusta huolimatta osaamiskeskusten tarpeen yksityiskohtaiseen kuvaukseen, toimikunta tekee luonnokseen seuraavat yksityiskohtaiset muutosesitykset, jotka löytyvät huomioina sivuilta 6-8, 10, 11 ja 13.

VALTAKUNNALLINEN NUORISOTYÖN JA -POLITIIKAN OHJELMA 2017–2019

Sisällys

1. JOHDANTO.....	4
2. HALLITUKSEN NUORISOPOLIITTISET TAVOITTEET JA NIIHIN LIITTYVÄT TOIMENPITEET.....	6
1. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen.....	6
2. Nuorten työllistymistaidot ovat vahvistuneet.....	8
3. Nuorten osallistumismahdollisuuksia lisätään – pitkän aikavälin tavoitteena maailman osallistuvien nuorisot.....	10
4. Yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta.....	12
5. Nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa.....	14
3. SUOMEN TAVOITTEET NUORISOALAN KANSAINVÄLISELLE JA EUROOPPALAISLLE YHTEISTYÖLLE.....	16
3.1. Nuorisotyöntekijöiden osaamisen kehittäminen.....	16
3.2. Digitaalisen nuorisotyön kehittäminen.....	17
3.3. Nuorisotalon tiedon tuottaminen.....	18
4. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI.....	19

1. JOHDANTO

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma on lakisääteinen, valtioneuvoston nelivuotiskausittain hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on edistää nuorten kasvu- ja elinoloja. Ohjelmassa hallitus määrittelee nuorisopoliittiset tavoitteensa hallituskauden ajaksi. Ohjelmat hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksinä. Ohjelman oikeusperusta on voimassa olevassa nuorisolaissa 1285/2016. Lakiin sisältyvän siirtymäsäännöksen vuoksi nyt käsillä oleva ohjelma laaditaan vuosiksi 2017–2019. Lain 5 §:n säädöstä ohjelmasta täydentää valtioneuvoston 13.4.2017 voimaan tullut asetus nuorisotyöstä ja politiikasta (211/2017).

Asetuksen mukaisesti nuorisotyön- ja politiikan ohjelma sovittaa yhteen nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden määrittelemät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla ne toimialallaan edistävät nuorisolain 2 §:n mukaisten tavoitteiden toteuttamista ohjelmakaudella. Lisäksi ohjelma sisältää nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset, mukaan lukien painopisteet nuorisolain 19 §:n mukaisten

nuorisoalan osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle. Ohjelma myös asettaa kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle.

Ohjelman tavoitteisiin pyritään juurruttamalla nuorisopoliittinen ajattelu osaksi eri hallinnonalojen perustoimintaa sekä rakentamalla nuorten elinoloja tukevia yhteyksiä hallituksen eri toimintapolitiikkojen sisällä ja niiden välillä. Tätä työtä tukemaan on ohjelman valmistelun myötä koottu nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden virkamiehistä koostuva yhdyshenkilöiden verkosto edistämään nuorisoasioiden yhteensovittamista valtionhallinnossa. Yhdyshenkilöverkoston työtä koordinoi opetus- ja kulttuuriministeriö.

Valtakunnallisen ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja toimenpiteiden toimeenpanoa tukevat osaltaan nuorisolain 19 § mukaiset nuorisoalan osaamiskeskukset. Osaamiskeskusten tehtävänä on kehittää ja edistää nuorisoalan perus- ja erityisosaamista asiantuntija- ja muita palveluja tuottamalla, kokoamalla ja hyödyntämällä sekä jakamalla tietoa nuorista, nuorisotyöstä tai nuorisopolitiikasta. Osaamiskeskusten tulee myös seurata osaamisalansa yleistä kehitystä ja raporttoimaan siitä. Nuorisoalan osaamiskeskuksiksi valittavien tulee ottaa toiminnassaan huomioon eri sukupuolten, kieliryhmien ja vammaisten nuorten tarpeet sekä kestävän kehityksen tavoitteiden ja nuorten yhdenvertaisen kohtelun edistäminen.

Valtakunnallisen ohjelman lähtökohtana ja viitekehyksenä on pääministeri Juha Sipilän hallituksen 29.5.2015 antama strateginen ohjelma. Osana strategisen hallitusohjelman toteutusta hallitus toimeenpanee 26 kärkihanketta, jotka jakautuvat viidelle painopistealueelle, joista huomattava osa sisältää lapsiin ja nuoriin ikäryhmänä kohdistuvia tavoitteita ja toimenpiteitä. Valtakunnallinen ohjelma täydentää jo olemassa olevaa perustoimintaa ja kärkihankkeita. Ohjelmassa etusijalle on asetettu toimenpiteet ja tavoitteet, joissa on mahdollista saavuttaa selvää edistymistä jäljellä olevan hallituskauden aikana.

Valtakunnallinen ohjelma kattaa kaikki nuorisolain tarkoittamat nuoret. Ohjelman painopisteet on kuitenkin valittu siten, että ne kohdistuvat erityisesti nuoruuden ydinalueeseen, eli 13–25-vuotiaiden nuorten elinolojen kehittämiseen.

Nuoret ovat monimuotoinen väestöryhmä, johon kuuluvia yhdistää pääasiassa tiettyyn ikäryhmään kuuluminen. Muutoin nuorten polku itsenäistymiseen etenee erilaisista sosiaalisista ja taloudellisista lähtökohdista sekä erilaisista perherakenteista käsin. Nuoria asuu niin haja-asutusalueilla kuin kaupungeissakin. Nuoret koostuvat eri sukupuolista sekä vammaisista ja vammattomista nuorista. Nuoriin kuuluu paitsi valtaväestöä, myös maahanmuuttajanuoria, alkuperäiskansa saamelaisiin kuuluvia nuoria sekä muita kieli- ja kulttuurivähemmistöjä. Nuorilla on erilaisia poliittisia ja uskonnollisia katsomuksia sekä seksuaalisia suuntautumisia ja sukupuoli-identiteettejä.

Väestörakenteessa on havaittavissa nuorten osalta ainakin kolme merkittävää kehityssuuntaa: 1) nuorten osuus koko väestöstä laskee, 2) nuorten väestöosuuden alueelliset erot suurenevat ja 3) kulttuurinen moninaisuus yhteiskunnassa, etenkin nuoren väestön keskuudessa, kasvaa. Valtakunnallisen ohjelman toteutuksessa on otettava huomioon saavutettavuus ja mahdollisuuksien tasa-arvon toteutuminen nuorten eri ryhmien kannalta, esimerkiksi perheiden erilaisista taloudellisista voimavaroista riippumatta. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että nuorten eri ryhmien tarpeet pyritään ottamaan huomioon mahdollisimman hyvin koko ikäryhmää koskeissa toimenpiteissä, kuten erilaisten palveluiden tarjonnassa ja osallisuuden edistämisessä.

Valtakunnalliseen ohjelmaan sisältyvien tavoitteiden toteuttaminen on ensisijaisesti ministeriöiden vastuulla ja niiden alaisen hallinnon vastuulla siltä osin kuin ministeriöt osoittavat sille tehtäviä.

Nuorisotyön ja -politiikan alueella ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet antavat suuntaviivat aluehallintovirastojen nuorisopoliittiselle työlle. Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet eivät yksityiskohtaisesti sido kuntia niiden päättäessä nuorisotyön järjestämisen tavoista. Sen sijaan ne voivat olla ovat eräinä mittareina valtion arvioidessa kuntien nuorisotyön laatua ja tuloksellisuutta peruspalveluna, voivat tarjota perustan kuntien omalle nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle niiden oman harkinnan mukaan ja ohjaavat valtion kunnille osoittamien harkinnanvaraisten avustusten myöntämistä.

Kommentti [K1]: Toinen poistettava

Valtakunnallisen ohjelman velvoittavuus kohdistuu ensisijaisesti viranomaistoimintaan. Nuorisotoimialalle on kuitenkin tyypillistä kansalaistoiminnan suuri merkitys nuorisopoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa. Ohjelman vaikutus kansalaistoimintaan on välillinen: ohjelman tavoitteet toimivat valtion tukeman nuorisualan kansalaistoiminnan avustamisen ohjenuorina ja painopisteinä.

2. HALLITUKSEN NUORISOPOLIITTISET TAVOITTEET JA NIIHIN LIITTYVÄT TOIMENPITEET

Ottaen huomioon hallitusohjelmaan perustuvissa kärkihankkeissa sekä hallituksen muissa strategioissa ja ohjelmissa tehtävä työ nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi, hallitus määrittelee viisi nuorisopoliittista tavoitetta vuosille 2017–2019:

- Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen;
- Nuorten työllistymistäidot ovat vahvistuneet;
- Nuorten osallistumismahdollisuuksia lisätään – pitkän aikavälin tavoitteena maailman osallistuvien nuorisoiden;
- Yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta; ja
- Nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa

Ilmiön kuvauksen lisäksi jokaisen tavoitteen osalta on kirjattu tavoitetila, toimenpiteet joiden avulla tavoitetilaan pyritään, ministeriöiden koordinaatio- ja osallistumisvastuut toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä kuhunkin tavoitteeseen liittyvät tarpeet nuorisolain 19 § mukaisten, opetus- ja kulttuuriministeriön tukemien nuorisualan osaamiskeskusten perustamiseksi.

1. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen

ILMIÖ:

Harrastukset tarjoavat mielekästä tekemistä, osallisuutta ja sosiaalisia suhteita sekä mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää omia taitoja. Parhaimmillaan ne vahvistavat lapsen ja nuoren itsetuntoa ja luottamusta omiin kykyihin sekä vähentävät yksinäisyyden tunnetta.

Lasten ja nuorten arki on polarisoitunut, pienituloisia henkilöitä oli Suomessa 674 000 vuonna 2014 ja lapsiköyhyys on Suomessa yleistynyt. Harrastamisen lopettaminen tai aloittamatta jättäminen harrastamisen korkeiden kustannusten vuoksi vauhdittaa osaltaan terveys- ja hyvinvointierojen kasvua.

Pelastakaa lapset ry:n tekemän Lapsen ääni 2015 -raportin mukaan 71 prosenttia Suomen vähävaraisista lapsista ilmoitti jääneensä pois harrastuksesta talousvaikeuksien vuoksi.

Harrastusten kustannuksiin vaikuttaminen edellyttää eri toimijoiden yhdensuuntaista politiikkaa ja toimenpiteitä. Valtion, kuntien ja järjestöjen tulisi arvioida päätöksensä kustannusvaikutuksia yksittäisen harrastajan ja perheiden näkökulmasta. Esimerkiksi liikunnassa eri lajien kilpailujärjestelmiä ja olosuhde- sekä varustevaatimuksia on mahdollista kehittää kustannuksia kohtuullistaen.

Tavoitetila:

Yhä useammalla lapsella ja nuorella on mahdollisuus harrastaa mielekkäästi ja matalalla kynnyksellä. Asuinpaikasta, vammasta, vähemmistöön kuulumisesta tai perheen taloudellisesta asemasta riippuva harrastamisen keskeyttäminen on vähentynyt. Eri kulttuuritaustoista tulevat lapset ja nuoret harrastavat yhä enemmän samoissa ryhmissä. Tämän seurauksena entistä harvempi lapsi ja nuori on yksinäinen tai tulee kiusatuksi. Syrjäytymisen riski on pienentynyt.

Toimenpiteet:

1.1.

Vuoden 2017 aikana uusitaan ja laajennetaan kaikille 7-16 -vuotiaille suunnattu kysely, jonka avulla selvitetään heille mieluisia harrastuksia. Kyselyn tuloksia hyödynnetään, kun koululaisille tarjotaan taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä harrastetunteja koulupäivän yhteydessä ja koulun tiloissa tai sen lähellä osana taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta koskevan hallituksen kärkihankkeen toteuttamista. Toiminnan järjestämiseen opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionavustuksia. Harrastetunteja pyritään kohdentamaan yläkoululaisille ensimmäistä kärkihankkevuotta enemmän.

1.2.

Liikunta- ja nuorisotoimialojen yhteistyönä toteutetaan hanke, jonka avulla parannetaan paikallistason nuorisotoimen ja liikuntatoimen yhteistyötä matalan kynnyksen liikuntatoiminnan saatavuuden lisäämiseksi nuorille. Hankkeessa otetaan erityisesti huomioon mahdollisuudet käyttää entistä paremmin koulujen ja oppilaitosten tiloja harrastustoimintaan opetuksen ulkopuolisina aikoina.

1.3.

Parannetaan OKM:n ja STM/STEA:n yhteistoimintaa sen varmistamiseksi, että tuki kustannuksiltaan kohtuulliselle lasten ja nuorten harrastustoiminnalle on riittävä ja että katvealueet ja päällekkäisyydet on avustustoiminnassa minimoitu.

Koordinoi: OKM

Mukana: STM, OM

Tarpeet osaamiskeskuksille (OKM):

~~1) Nuorisotyön laadun ja menetelmien kehittäminen Harrastamisen mahdollisuuksien lisääminen ja toimenpide-ehdotusten tekeminen (lasten ja nuorten harrastamisen edistäminen (varhaiskasvatus, koulut, kolmas sektori, vapaa-ajan nuorisotyö) ja tätä (nuorisotyön monipuolisen vaikuttavuuden edistäminen, mukaan lukien kouluissa ja~~

~~kirjastoissa tehtävä nuorisotyö sekä kulttuurinen ja liikunnallinen nuorisotyö; nuoria koskevan tutkimustiedon tuottaminen ja indikaattorien kehittäminen sekä nuoria koskevan tiedon kerääminen, tallentaminen ja analysointi; sekä nuorisotyön harrastamisen uusien muotojen kehittäminen, dokumentointi- ja levittäminen)~~

2) Verkossa **ja mobiilissa** tapahtuva nuorisotyö sekä nuorten tieto- ja neuvontapalvelut (digitaalisten menetelmien käytön edistäminen **harrastamisessa**, nuorisotyössä, verkkonuorisotyön osaamisen kehittäminen ja nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden tukeminen)

Kommentti [K2]: Useita muutoksia

2. Nuorten työllistymistäidot ovat vahvistuneet

ILMIÖ:

Pekka Myrskylän laatiman, kesäkuussa 2015 julkistetun tilaston mukaan vuonna 2013 oli 44 463 16–29-vuotiasta nuorta, jotka eivät olleet koulutuksessa tai työssä ja joilla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Myrskylän mukaan ulkopuolisuus on kasvanut erityisesti muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien nuorten keskuudessa.

Tuoreen OECD raportin (Education at a Glance 2016, mukana 46 maata,) mukaan vailla työtä ja koulutuksen ulkopuolella olevien 20–24-vuotiaiden nuorten miesten osuus on Suomessa kasvanut. Kun NEET-miesten osuus vuonna 2005 oli 12,2 prosenttia, oli se vuonna 2015 jo 21,1 prosenttia. Vastaavat naisia koskevat luvut olivat 13,9 ja 15,4.

Nuorten työttömyys on ollut lievässä kasvussa jo muutaman vuoden ajan, mutta nuorten työttömyyden kasvu alkoi hidastua vuoden 2015 lopussa ja nuorten työttömyys kääntyi laskuun kesällä 2016. Marraskuun 2016 lopussa työttömiä nuoria oli noin 40 000. Nuorten aktivointiaste oli 32 % ja palveluissa oli kaikkiaan 18 900 nuorta.

Tuore rekisteriseurantatutkimus vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista osoitti, että alaikäisinä kodin ulkopuolelle lastensuojeluyhdistysten sijoitettujen nuorten kiinnittymisessä koulutukseen ja työelämään oli muita useammin vaikeuksia. Peräti 45,8 prosenttia kodin ulkopuolella sijoitettuna olleista naisista ja 58,8 prosenttia miehistä oli vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa 25-vuotiaana, kun osuudet muiden joukossa olivat 9,9 prosenttia ja 14,8 prosenttia. Kodin ulkopuolella sijoitettuna olleista yli puoli vuotta kestänyt työttömyys oli kohdannut 63 prosenttia miehistä ja 56 prosenttia naisista, kun se muiden kohdalla oli vain 22 ja 26 prosenttia. Myös toimeentulotuen saanti, rikollisuus ja kuolleisuus olivat kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleiden kohdalla moninkertaisesti muita yleisempää. (Ristikari ym. 2016.)

Tavoitetila:

Nuorilla on aikaisempaa paremmat valmiudet opiskella ja työllistyä. Työllistymisen sekä koulutuksessa pysymisen ja koulutuksen läpäisemisen esteenä oleva elämänhallinnan ongelmien kasautuminen on vähentynyt. Nuori saa laadukasta ja oikea-aikaista opinto- ja uraohjausta kouluissa, oppilaitoksissa, nuorisotyössä, nuorten työpajoilla, TE-/kasvupalveluissa ja Ohjaamoissa. **Epävirallisen oppimisen ja harrastustoiminnassa saadun osaamisen ja oppimisen arvo tunnustetaan yhä laajemmin.**

Kommentti [K3]: Lisäys

Toimenpiteet:

2.1.

Tuetaan markkinoiden muodostumista ja toimivuutta monipuolisella työelämätietoudella. Hyvä työelämätietous tukee nuorten liikkumista työmarkkinoilla ja mahdollistaa sopeutumisen työelämän muutokseen.

2.2.

Maakuntaudistuksen yhteydessä varmistetaan, että valtion tuottamien nuorille suunnattujen TE-palveluiden (tulevien kasvupalveluiden) integraatio sosiaali- ja terveyspalveluihin toteutetaan siten, että palvelukyky säilyy koko ajan. Ohjaamo-palveluiden toiminnan jatkuminen turvataan osana maakuntaudistusta ja tarjotaan valtakunnallista tukea palvelun kehittämiseksi. Nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden ja Ohjaamoiden keskinäinen työnjako selkeytetään.

2.3

Nuorten yhdenvertaiset ja asuinpaikasta riippumattomat mahdollisuudet kiinnittyä koulutukseen ja päästä työhön, tai hakeutua kuntoutukseen, varmistetaan kehittämällä valtakunnallista verkko-ohjauspalvelua. Syvennetään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistoimintaa nuorten tukemiseksi.

2.4.

Vahvistetaan nuorten mielenterveyskuntoutujien osallisuutta levittämällä Kulttuuripaja-mallia eri puolille maata. Toiminta on suunnattu 18–35 -vuotiaille mielenterveyskuntoutujille. Kulttuuripajassa tehdään ryhmissä kuntoutujaa kiinnostavia asioita, tavoitteena on löytää luovan ryhmätoiminnan myötä luontevia välineitä elämänhallinnan sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja edelleen työ- ja toimintakyvyn parantamiseen. Toiminnassa keskitytään osallistujien voimavaroihin, vahvuuksiin sekä uuden oppimisen mahdollisuuksiin.

Koordinoi: TEM

Mukana: OKM, STM

Tarpeet osaamiskeskuksille (OKM):

- 1) *Nuorten sosiaalinen vahvistaminen* (työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön koordinaatio), Nuorisotakuun toimeenpanon vahvistaminen ja monialainen yhteistyö nuorten elinolojen edistämiseksi
- 2) *Verkossa tapahtuva nuorisotyö sekä nuorten tieto- ja neuvontapalvelut* (digitaalisten menetelmien käytön edistäminen nuorisotyössä, verkkonuorisotyön osaamisen kehittäminen sekä nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden tukeminen)

Kommentti [K4]: Toimikunta kiinnittää huomiota siihen, että osaamiskustarpeessa ei viitata lainkaan sisällölliseen tavoitteeseen nuorten työllisyystaitojen vahvistamisesta.

OKM:n hallinnonalalla toimiva osaamiskeskus voisi tukea nuorten työelämävalmiuksia ja nuorten työllistymistä erityisesti epävirallisen oppimisen ja harrastustoiminnassa opitun tunnistamisen ja tunnustamisen toimintamalleja kehittämällä.

Kommentti [K5]: Toimikunta kiinnittää huomiota siihen, onko työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön koordinaatio määräaikainen osaamiskustehtävä vai pysyvä tehtävä? Nuorten sosiaalinen vahvistaminen on laajempi kokonaisuus kuin työpajatoiminta tai etsivä nuorisotyö.

3. Nuorten osallistumismahdollisuuksia lisätään – pitkän aikavälin tavoitteena maailman osallistuvien nuorisot

ILMIÖ:

Suomalaisten nuorten tietämys yhteiskunnasta on kansainvälisesti huipputasoa, mutta kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin vähäistä. Huolimatta siitä, että kiinnostus politiikkaan on ollut kasvussa, varsinainen poliittinen osallistuminen ei ole lisääntynyt. Nuorisobarometrissa tärkeimmiksi syiksi olla vaikuttamatta nousivat ajanpuute ja itselle mielekkään vaikuttamisen keinon löytymättömyys.

Tutkimukset osoittavat, että nuorten yhteiskunnalliset tietotaidot ja vaikuttamisen halu eriytyvät koulutuksen mukaan. Monet kokevat kansalaispätevyytensä puutteelliseksi.

Nuorten järjestöihin kuulumisessa ei ole tapahtunut muutoksia vuodesta 1998 vuoteen 2013. Hieman yli puolet 10–29-vuotiaista nuorista kuului jäsenenä johonkin järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan. Tyttöjen ja poikien osallistuminen on samalla tasolla. Kaikkein aktiivisin ikäryhmä ovat 10–14-vuotiaat, joista 61 prosenttia kuului järjestöön tai vastaavaan ryhmään. Nuorten järjestöaktiivisuutta tarkasteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että esimerkiksi urheilu- tai liikuntaseuroihin osallistuvat nuoret eivät välttämättä miellä kuuluvansa järjestöön.

Vuonna 2015 hyväksytyt kuntalain mukaan jokaisessa kunnassa tulee olla nuorisovaltuusto ja asiaa koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi 1.6.2017. Vuonna 2014 nuorisovaltuusto oli noin 70 prosentissa kunnista. Nuorisovaltuustotoiminnan suurimpia haasteita ovat Nuorisovaltuustojen liiton mukaan toiminnan tekeminen tunnetuksi omalla paikkakunnalla sekä vaikuttavuuden lisääminen. Puolet valtuustoista pitää vaikutusmahdollisuuksiaan hyvinä ja joka kymmenes katsoi voineensa vaikuttaa kunnan päätöksentekoon paljon tai erittäin paljon.

Maakuntalakiesityksen mukaan maakuntahallituksen on asetettava nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi maakunnan nuorisovaltuusto tai vastaava vaikuttajaryhmä. Vaikuttamistoimielimillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa maakunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä lasten ja nuorten ja vammaisten henkilöiden ja heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Tavoitetila:

Nuoret kokevat tulevaisuutta kuulluksi ja voivansa osallistua itselleen tärkeitä asioita koskevaan päätöksentekoon myös valtakunnallisissa asioissa aikaisempaa paremmin. Osallistuminen ja kuulluksi tuleminen ovat lisänneet nuorten kokemusta yhteiskunnan jäsenyydestä ja osallisuudesta, mikä on vähentänyt myös ääriliikkeisiin kuulumisen houkuttelevuutta.

Toimenpiteet:

3.1.

Lisätään tietoisuutta nuorten yhdenvertaisista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista sekä niiden toimeenpanosta muun muassa viestimällä kunnille ja kuntien nuorisotoimelle, sekä maakunnille uuden nuorisot-, kuntalain ja maakuntalain osallistumisoikeuksista ja nuorten osallistumista tukevista malleista ja keinoista. Lisätään nuorten tietoisuutta osallistumisoikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista ja

kanavista. Vahvistetaan nuorten yhdenvertaiseen osallisuuteen liittyvää toimintaa huomioimalla nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen osana nuorisovaltuustojen osaamiskeskusten tulosohtoa.

3.2.

Viranomaisten osaamista parannetaan nuorten kuulemisessa (ml. säädöstausta, kuulemisen menetelmät, digitaalisuus ja sähköisten demokratiapalvelujen käyttö sekä kehittäminen) tuottamalla nuorten kuulemiseen liittyvää aineistoa (mm. valtioneuvoston säädösvalmistelun kuulemisoppaaseen), lisäämällä yhteistyötä nuoria edustavien järjestöjen kanssa sekä kouluttamalla virkamiehiä. Kannustetaan eri toimijoiden yhteistyökäytäntöjen lisäämiseen, esimerkiksi nuorten kuuleminen kaupunkisuunnittelussa turvallisuuden näkökulmasta.

3.3.

Vahvistetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta sekä kansalaisvalmiuksia kouluissa ja oppilaitoksissa osana demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämistä sekä uusien opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden toimeenpanoa. Löydettävyyden parantamiseksi kerätään yhteen nykyiset demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen liittyvät materiaalit ja sähköiset osallistumiskanavat. Otetaan käyttöön ja vahvistetaan olemassa olevia toimivia malleja, kuten koululais- ja opiskelijavaaleja, järjestövierailuja, kunnallispäättäjien vierailuja ja erilaisia teemapäiviä, joita voidaan hyödyntää kouluissa ja oppilaitoksissa. Tehdään kokeiluja siitä, miten koulujen, oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyötä kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan opettamisessa voitaisiin vahvistaa. Kokeillaan sähköisten demokratiapalveluiden käyttöönottoa opetuksessa sekä oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnassa tavoitteena toimiva malli jatkokäyttöön. Viestitään ja markkinoidaan aineistoja opetushenkilöstölle, jotta heillä olisi paremmat välineet toteuttaa demokratiakasvatuksesta linjattuja tavoitteita. Kiinnitetään erityistä huomiota nuorten uusiin ja vaihtoehtoisiin keinoihin osallistaa nuoret ammatillisissa oppilaitoksissa.

Koordinoi: OM

Mukana: OKM, STM, YM, SM

Tarpeet osaamiskeskuksille (OKM):

1) *Nuorten osallisuus ja **demokratiakasvatus*** (nuorten kansalaistoiminnan edellytysten vahvistaminen; nuorisolain 24 § mukaisen nuorten osallisuuden, vaikuttamisen ja kuulemisen edistäminen; kuntalain 22 ja 26 § mukaisten kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisen edistäminen nuorten osalta; sekä nuorten osallisuus- ja demokratiakasvatus, mukaan lukien sähköisten osallistumispalveluiden käytön edistäminen)

2) ***Yhteisöllisyyden ja polarisaation vähentäminen*** (kulttuurien ja ikäpolvien välistä dialogia lisätään ja yhteistä toimintakynnystä madalletaan; nuorisotyö käsitetään laajasti aina koulusta urheiluseuroihin ja musiikkiopistoista lukupiireihin tärkeänä monipuolisen vaikuttavuuden edistävänä toimena)

Kommentti [KJ6]: Ottaen huomioon kuntien ja maakuntien rooli, toimikunta kiinnittää huomioita siihen, että maakuntien ja kuntien ohjauksesta ja lainsäädännöstä vastaava ministeriö – VM – ei ole mainittu tässä yhteydessä.

Kommentti [KJ7]: Lisäys

Kommentti [KJ8]: Lisäys, uusi osio

3) *Verkossa tapahtuva nuorisotyö sekä nuorten tieto- ja neuvontapalvelut* (digitaalisten menetelmien käytön edistäminen nuorisotyössä, verkkonuorisotyön osaamisen kehittäminen sekä nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden tukeminen)

Kommentti [KJ9]: Numerointi muuttuu

4) *Nuorisotyön laadun ja menetelmien kehittäminen* (nuorisotyön monipuolisen vaikuttavuuden edistäminen, mukaan lukien kouluissa ja kirjastoissa tehtävä nuorisotyö sekä kulttuurinen ja liikunnallinen nuorisotyö; nuoria koskevan tutkimustiedon tuottaminen ja indikaattorien kehittäminen sekä nuoria koskevan tiedon kerääminen, tallentaminen ja analysointi; sekä nuorisotyön uusien muotojen kehittäminen, dokumentointi ja levittäminen)

Kommentti [KJ10]: Numerointi muuttuu

4. Yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta

ILMIÖ:

Mielenterveys- ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa (THL 19/2016) julkaisun mukaan mielenterveys- ja päihdehäiriöt aiheuttavat pääosan nuorten terveyshaitoista. Ne ovat merkittävä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen työkyvyttömyyden riskitekijä. Nuoruusikä (ikävuodet 13–22) on elämänkaareissa lapsuudesta aikuisuuteen siirtymisen vaihe, joka alkaa fyysisestä murrosiästä ja päättyy nuoreen aikuisuuteen. Mielenterveyden häiriöt puhkeavat usein nuoruusiässä ja nuorisoi-ikäisistä 20–25 prosentilla on jokin diagnosoitu mielenterveyden häiriö. Varhaisnuoruudessa yleisimpiä ovat käytös- ja tarkkaavuushäiriöt, kun taas keskinuoruusiästä varhaisaikuisuuteen asti ahdistuneisuus-, mieliala- ja päihdehäiriöt ovat tavallisimpia. Psykoosisairaudet puhkeavat yleisimmin myöhäisessä nuoruusiässä ja nuorena aikuisiässä. Lisäksi mielenterveyden häiriöille on tyypillistä kahden tai useamman häiriön yhtäaikaisuus. Mielenterveyden häiriöt ovat tytöillä yleisempiä kuin pojilla, minkä selittävät tytöillä nuoruudessa voimakkaasti lisääntyvät ahdistus- ja masennustilat. Mielenterveyden häiriöt ovat yhteydessä hyvinvointia kuormittaviin tekijöihin, kuten toimeentulon vaikeuksiin, työttömyyteen, alhaiseen koulutukseen ja päihteidenkäyttöön.

Terveyskäyttäytymisessä, hyvinvoinnissa, mielenterveysoireissa ja päihteiden käytössä on edelleen eroja koulutustaustan mukaan lukiossa opiskelevien hyväksi ammattikoululaisiin nähden. (Kaltiala-Heino ym. 2015, Marttunen & Haravuori 2015.) Keskimäärin puolet elämänaikaisista mielenterveyden häiriöistä puhkeaa keskinuoruuteen mennessä ja kolme neljästä ennen 25 vuoden ikää (Coughlan ym. 2013). Nuorten mielenterveyden ongelmiin liittyy usein vahingollista terveystyöskäytymistä, kuten tupakointia, runsasta alkoholin käyttöä ja huumeiden kokeilua (Kaltiala-Heino ym. 2015). Mielenterveyden häiriöiden puhkeamista voidaan ehkäistä, niiden vaikeusastetta lieventää ja niistä toipumista edistää.

Suomi nuorten kasvu ympäristönä -raportissa (2016) tarkasteltiin kaikkien vuonna 1987 Suomessa syntyneiden elämänkaarta monipuolisen rekisteritiedon valossa 25 ikävuoteen asti. Psykkläkkeiden ja psykiatrian erikoissairaanhoidon palveluiden käyttö oli yleistä: koko kohortista 29 prosenttia oli käyttänyt niitä. Psykiatrinen diagnoosi oli kirjattu 17 prosentille kohortin nuorista aikuisista. Sekä miehillä että naisilla tyypillisimmät diagnoosit liittyivät mielialahäiriöihin sekä neuroottisiin, stressiin liittyviin ja elimellisoireisiin (somatoformisiin) häiriöihin. Mielenterveyden häiriöt olivat suurin työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä selittävä sairausryhmä.

Tavoitetila:

Nuorten mielenterveys on suojaavien tekijöiden avulla vahvistunut siten, että yhä harvempi nuori joutuu kärsimään mielenterveyden ongelmista. Nuorten kanssa työskentelevillä on aikaisempaa paremmat tiedot ja taidot tunnistaa nuoren mielenterveyden ongelmia ja tarvittaessa ohjata nuori avun piiriin oikea-aikaisesti.

Nuorten mielenterveyden sirpaleisesta palvelujärjestelmästä on siirrytty kohti selkeämpää ja yhtenäisempää palvelumallia.

Toimenpiteet:

4.1

Vahvistetaan oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä mielenterveystaitoja sen osana. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2014) velvoittaa koulutuksen järjestäjiä ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen opiskeluhuoltoon kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Mielenterveystaidot kytkeytyvät luontevasti osaksi näitä tavoitteita. Suomen mielenterveysseura on OKM:n tuella kehittänyt materiaalia tähän tarkoitukseen. THL on tuottanut materiaalia mielenterveyden turvataitojen opettamiseen Tuetaan näiden ja muiden hyväksi havaittujen materiaalien ja menetelmien käyttöä ja levittämistä.

4.2.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sisältää yhteisöllisen oppilashuollon. Seurataan ja arvioidaan, kuinka lain toimeenpanossa on otettu huomioon oppilaiden ja opiskelijoiden mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö osana yhteisöllistä oppilashuoltoa. Vahvistetaan mielenterveys- ja päihdetyön osuutta kaikki oppilaat ja opiskelijat saavuttavissa vuosittaisissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksissa sekä muussa yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa (mukaan lukien koulukuraattorit ja -psykologit sekä monialaiset asiantuntijaryhmät) Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman linjausten mukaisesti. Kehitetään koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa toimivien lääkäreiden roolia yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhuollossa hyödyntäen hyviä malleja sekä THL:n opasta mielenterveystyön menetelmistä opiskeluterveydenhuollossa (THL Ohjaus 20/2016).

4.3.

Valmistetaan myös kouluterveydenhuoltoon opiskeluterveydenhuoltoon julkaistua käsikirjaa vastaava teos mielenterveys- ja päihdetyön tueksi (vrt. THL Ohjaus 20/2016). Levitetään ja juurrutetaan nuorten eri kasvu ympäristöihin vaikuttavia menetelmiä nuorten päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Työssä otetaan huomioon myös heikommassa asemassa olevien päihdeongelmien varhainen tunnistaminen ja tuki sekä tarvittaessa etsivän työn menetelmien edelleen kehittäminen. Viedään paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen vähentämiseen tähtäävän Pakka-toimintamallin mukaisia työtapoja osaksi nuorisotyötä ja oppilaitosten toimintaa. Toimivaksi todetussa Pakka-toimintamallissa aktivoidaan ja osallistetaan yhteisöjä yhteistyöhön mm. alaikäisten alkoholin ja tupakka- ja nikotiiniuotteiden käytön sekä rahapelaamisen ja nuorten aikuisten humalajuomisen vähentämiseksi. Vahvistetaan liikunta- ja urheiluseurojen työtä päihdehaittojen ehkäisemiseksi ottamalla käyttöön päihteettömyyttä tukevia toimintatapoja.

4.4.

Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -toimintamalli tarjoaa psykososiaalisia tukitoimia nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Toimintamalli mahdollistaa aktiivisen tuen tarjoamisen nuorille miehille kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä. Toimintamalli on arvioitu vaikuttavaksi. Turvataan toimintamallin jatkuminen varmistamalla sille pysyvä kotipesä.

Koordinoi: STM

Mukana: OKM, TEM (Ohjaamot), YM, SM

Tarpeet osaamiskeskuksille (OKM):

1) Nuorten sosiaalinen vahvistaminen **ja tasa-arvon lisääminen** (työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön koordinaatio, Nuorisotakuun toimeenpanon vahvistaminen ja monialainen yhteistyö nuorten elinolojen **ja tasa-arvon** edistämiseksi)

Kommentti [KJ11]: Lisäys

2) Nuorisotyön laadun ja menetelmien kehittäminen (nuorisotyön monipuolisen vaikuttavuuden edistäminen, mukaan lukien kouluissa ja kirjastoissa tehtävä nuorisotyö sekä kulttuurinen ja liikunnallinen nuorisotyö; nuoria koskevan tutkimustiedon tuottaminen ja indikaattorien kehittäminen sekä nuoria koskevan tiedon kerääminen, tallentaminen ja analysointi; sekä nuorisotyön uusien muotojen kehittäminen, dokumentointi ja levittäminen)

Kommentti [KJ12]: lisäys

5. Nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa

ILMIÖ:

Suomessa nuoret itsenäistyvät verrattain varhain ja vuokra-asuminen on nuorille tyypillisin asumismuoto. Asuntoa etsivien nuorten käytössä olevat tulot ovat keskimäärin pienet ja he pärjäävät huonosti kovassa kilpailussa vuokra-asunnoista erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa. Nuorella on riski joutua asunnottomaksi, jos siirtyminen itsenäiseen asumiseen tapahtuu liian varhain, äkisti tai ilman, että nuori on saavuttanut itsenäisyyden vaatimia taitoja. Muita suurempi riski joutua asunnottomaksi on mm. laitoksista itsenäiseen asumiseen siirtyvillä mielenterveys- ja päihdekuntoutujilla, maahanmuuttajanuorilla, sekä lastensuojelun jälkihuollon asiakkailta.

Asuntomarkkinaselvityksen (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, selvitys 1/2017) mukaan Suomessa on onnistuttu vähentämään asunnottomien määrää jälleen vuonna 2016. Nuorten asunnottomuus vähentyi 250 henkilöllä. Vuonna 2016 asunnottomana oli yhä 1 399 alle 25-vuotiasta nuorta. Suurin osa heistä asui tuttavien ja sukulaisten luona. Todennäköisesti asunnottomien nuorten määrä on kuitenkin suurempi. Asumisen epävarmuus ja asunnottomuus rajoittavat merkittävästi nuorten mahdollisuuksia itsenäistyä ja sitoutua opiskeluun ja työelämään. Siksi on tärkeää parantaa nuorten asumisen ja arjenhallinnan taitoja sekä tarvittaessa turvata itsenäisen asumisen onnistuminen osalle nuorista tukipalveluin.

Tavoitetila:

Nuoren mahdollisuus asua ja elää itsenäisesti on parantunut. Eri ryhmiin kuuluvien nuorten kynnys saada asiantuntevaa, monialaista ja ratkaisukeskeistä neuvontaa sekä muuta tukea itsenäiseen asumiseensa on

madaltunut. Sen tuloksena nuorten asumisen pulmat ratkeavat entistä aikaisemmassa vaiheessa, mikä on vähentänyt asumiseen liittyviä vakavia ongelmia, mukaan lukien häätöjen määrää.

Toimenpiteet:

5.1.

Vahvistetaan yksilökohtaista asumisen ohjausta matalan kynnyksen palvelupisteissä, kuten Ohjaamoissa.

5.2.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien asuntolatoiminnan ja nuorisotyön yhteistyömahdollisuuksia selvitetään. Yhteistyöllä voidaan vahvistaa itsenäisen asumisen valmiuksia ja tarjota lisää toimintaa asuntoloiden vapaa-ajalle.

5.3.

Vähennetään kehitysvammaisten nuorten ja mielenterveyskuntoutujanuorten laitoshoidtoa sekä siirretään asumisen painopistettä tavallisiin asuntoihin ja asuntoryhmiin. Kehitetään asuntoverkostoja, kotiin vietävää arjen ja asumisen tukea, sekä monialaisen tukityön malleja.

5.4.

Ehkäistään nuorten häätöjä selvittämällä, millaisella viranomaisten ja vuokranantajien yhteistyöhön perustuvalla käytännöllä voidaan varmistaa, että asumisneuvonta saa hyvissä ajoin etukäteen tiedon, jos alle 25 -vuotiasta uhkaa häätö.

Koordinoi: YM**Mukana:** STM, OKM ja TEM**Tarpeet osaamiskeskuksille (OKM):**

1) Nuorten sosiaalinen vahvistaminen (työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön koordinaatio, Nuorisotakuun toimeenpanon vahvistaminen ja monialainen yhteistyö nuorten elinolojen edistämiseksi)

2) Verkossa tapahtuva nuorisotyö sekä nuorten tieto- ja neuvontapalvelut (digitaalisten menetelmien käytön edistäminen nuorisotyössä, verkkonuorisotyön osaamisen kehittäminen sekä nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden tukeminen)

3) Nuorisotyön laadun ja menetelmien kehittäminen (nuorisotyön monipuolisen vaikuttavuuden edistäminen, mukaan lukien kouluissa ja kirjastoissa tehtävä nuorisotyö sekä kulttuurinen ja liikunnallinen nuorisotyö; nuoria koskevan tutkimustiedon tuottaminen ja indikaattorien kehittäminen sekä nuoria koskevan tiedon kerääminen, tallentaminen ja analysointi; sekä nuorisotyön uusien muotojen kehittäminen, dokumentointi ja levittäminen)

Kommentti [KJ13]: Toimikunta esittää poistettavaksi. Luonnoksessa esitetty osaamiskeskuksen tarve on sisällöllisesti kopioitu muualla esitetystä, eikä luonnoksessa yksilöidä miten mahdollinen osaamiskeskus vastaisi ohjelman sisällöllisiin tavoitteisiin.

3. SUOMEN TAVOITTEET NUORISOALAN KANSAINVÄLISELLE JA EUROOPPALAISELLE YHTEISTYÖLLE

Euroopan unionin yhteistyötä nuorisoalalla ohjaa EU:n ministerineuvoston päätöslauselma (2009/C 311/01) nuorisoalan eurooppalaisen yhteistyön uudistetuista puitteista (2010–2018), eli EU:n nuorisostrategia, ja Euroopan neuvoston nuorisotoimintaa ministerikomitean päätöslauselma (CM/Res(2008)23) Euroopan neuvoston nuorisopolitiikasta. Suomi on poliittisella sitoutumisellaan näiden strategioiden toimeenpanoon tunnustanut niiden tavoitteet toteutettaviksi myös kansallisessa nuorisopolitiikassaan. Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman kansalliset tavoitteet ohjaavat osaltaan Suomen toimintaa myös eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä.

Vaikka nuorten tilanne Euroopassa onkin parantunut viime vuosina monin tavoin ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden nuorten osuus kasvanut, on talouskriisi koetellut erityisesti nuoria. EU:n nuorisotyöttömyysaste on kaksinkertainen verrattuna kokonaistyöttömyysasteeseen ja Euroopan unionin alueella koulutuksen ja työelämän ulkopuolella on 6,6 miljoonaa nuorta (NEET). Euroopan komission mukaan noin 60 % koulunkäynnin keskeyttäneistä nuorista on työttömänä tai työvoiman ulkopuolella. Maahanmuuttajanuorilla on keskimääräistä suurempi riski jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Näihin haasteisiin vastaamiseksi tarvitaan monialaista yhteistyötä eri sektoreiden välillä, virallista koulutusjärjestelmää, mutta myös yhä enenevässä määrin nuorisotyön piirissä kehitettyä osaamista ja menetelmiä. Nuorisotyön rooli onkin viime vuosina korostunut sekä Euroopan neuvoston että Euroopan unionin puitteissa tehtävässä nuorisoalan yhteistyössä. Keskeiseksi tavoitteeksi on noussut nuorisotyön laadun kehittäminen.

Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2017-2019 tavoitteena eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä on kehittää nuorisotyön laatua panostamalla:

- nuorisotyöntekijöiden osaamiseen, verkostoitumiseen ja hyvien käytäntöjen vaihtoon
- digitaalisen nuorisotyön kehittämiseen
- nuorisoalan tiedon tuottamiseen

Näiden tavoitteiden lisäksi yhteistyötä tulevat ohjaamaan Suomen tulevien Euroopan neuvoston (2018–2019) ja Euroopan unionin (2019) puheenjohtajakausien yhteiset kansalliset tavoitteet ja agendat.

3.1. Nuorisotyöntekijöiden osaamisen kehittäminen

Tilanne

Euroopan komission tutkimusten mukaan sekä vapaaehtoisten että palkattujen nuorisotyöntekijöiden koulutustaustat sekä koulutusvaatimukset vaihtelevat huomattavasti Euroopan unionin jäsenmaiden kesken. Nuorisotyön laadun parantamiseksi on välttämätöntä panostaa nuorisotyöntekijöiden osaamisen kehittämiseen Euroopan tasolla. Vertaisoppimiseen ja käytäntöön perustuvan koulutuksen ja valmennuksen avulla voidaan nopeuttaa hyvien käytäntöjen ja innovaatioiden vaihtoa sekä nostaa nuorisotyön ja nuorisotyöntekijöiden arvostusta.

Moniin Euroopan maihin verrattuna nuorisotyöllä on Suomessa vahva asema. Nuorisotyö perustuu omaan lainsäädäntöön ja nuorisotyön koulutus on kansainvälisesti ja eurooppalaisesti vertaillen korkeatasoista ja kehittämissuuntautunutta. Suomalaisen nuorisotyön laajuus, laatu, ammatillisuus ja innovatiivisuus ovat eurooppalaista kärkeä ja laajasti myös sellaiseksi tunnustettua. Nuorisotyö on pitkälle kehittyntä digitaalisessa nuorisotyössä, nuorten uusien osallistumismuotojen kehittämisessä ja nuorisosektori on tunnustettu aktiivisena kumppanina monialaisessa yhteistyössä.

Tavoite

Suomen tavoitteena on viedä suomalaisen nuorisotyön osaamista muihin Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin jäsenmaihin ja samalla parantaa myös suomalaisen nuorisotyön koulutuksen ja osaamisen tasoa verkostoitumisen ja vuorovaikutuksen avulla. Nuorisotyöntekijöiden osaamisen kehittämisellä tuetaan Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin nuorisopoliittisten tavoitteiden toimeenpanoa ja samalla edistetään yhteistä ymmärrystä eurooppalaisiin arvoihin perustuvasta nuorisotyöstä.

Toimenpiteet

Suomi tarjoaa malleja ja kehittämiskumppanuuksia käytännön nuorisotyön koulutukseen sekä kouluttajien ja koulutettujen työntekijöiden verkottumiseen.

Toimintaa toteutetaan nuorisotyöalan koulutusta tarjoavien oppilaitosten ja nuorisotyön kentän yhteistyönä painottaen paikallisten olosuhteiden, hallinnon rakenteiden, nuorisotyön käytäntöjen ja perinteiden kunnioittamista. Toiminnalla voidaan täydentää kansainvälisten järjestöjen, erityisesti Euroopan neuvoston sekä Euroopan unionin tukemaa kansalaisyhteiskuntatoimijoiden työtä Euroopassa.

Yhteistyössä paikallisten toimijoiden, kuten nuorisojärjestöjen kanssa tuotetaan koulutusjaksoja nuorisotalan toimijoille ja pilotoidaan teemamoduuleja, joihin voivat osallistua sidosryhmien, kuten hallinnon, päätöksentekijöiden, järjestöjen, koulutusorganisaatioiden ja nuorisotutkimuksen edustajat. Koulutusjaksot toimivat paitsi nuorisotyön ja -politiikan keskeisinä teemaseminaareina, myös foorumeina, joilla paikallisen nuorisotyön koulutusta suunnitellaan. Koulutus on käytäntöperusteista ja sitä tuetaan myös sähköisin oppimisympäristöin. Tavoitteena on, että koulutusten tuloksena varsinainen paikallinen nuorisotyön koulutus voisi käynnistyä paikallisten toimijoiden ja suomalaisten asiantuntijoiden yhteistyönä. Tuloksena on myös kouluttajien, koulutettujen ja sidosryhmien eurooppalainen verkottuminen.

3.2. Digitaalisen nuorisotyön kehittäminen

Tilanne

Suomalaisessa nuorisotyössä on hyödynnetty uuden median ja teknologian sovelluksia varsin nopeasti niiden käyttöönoton jälkeen. Erityisesti mobiiliteknologian kehitys on heijastunut myös nuorisotyöhön uudenlaisten verkkovälineiden ja sosiaalisen median palvelujen leviämisen myötä. Digitaalista nuorisotyötä ei ole enää tarkoituksenmukaista tarkastella omana työmuotonaan tai rajata ainoastaan verkossa tehtäväksi nuorisotyöksi, vaan digitaalisuuden tulisi tulla osaksi kaikkia tavoitteellisia nuorisotyön

työmuotoja, kuten esimerkiksi avointa nuorisotyötä, tieto- ja neuvontatyötä, etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa.

Digitaalinen teknologia ja media voivat olla osa nuorisotyötä joko välineenä, toimintamuotona tai sisältönä. Digitaalinen nuorisotyö ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan erilaisia nuorten parissa tehtäviä toimintamuotoja, vaan myös koko nuorisotoimialan digitalisaatiota laajemmassa merkityksessä.

Digitaalinen nuorisotyö on suhteellisen lyhyessä ajassa vakiinnuttanut asemansa eurooppalaisessa yhteistyössä ja se sisältyy myös EU:n nuorisoministereiden vuonna 2015 hyväksymään nuorisoalan työsuunnitelmaan vuosille 2016–2018. EU-tason yhteistyön tavoitteena on tuottaa digitaalista nuorisotyötä koskevia suosituksia ja nuorisotyön ammattilaisten koulutusta tukevia linjauksia jäsenmaille vuoden 2017 loppuun mennessä.

Tavoite

Digitaalista nuorisotyötä koskevassa eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä Suomen keskeisenä tavoitteena on kokonaisvaltaisen ymmärryksen lisääminen digitaalisen median ja teknologian käytöstä nuorisotyössä. Digitalisaatio ymmärretään usein välineiden näkökulmasta, jolloin digitaalisen nuorisotyön perimmäinen tavoite jää taka-alalle: nuorten kasvun tukeminen medioituneessa ja alati digitalisoituvassa yhteiskunnassa.

Toimenpiteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää vuoden 2017 aikana yhteistyöhankkeen Viron kanssa digitaalisen nuorisotyön kehittämiseksi. Suomessa sosiaalista mediaa käytetään varsin monipuolisesti nuorisotyössä ja esimerkiksi erilaisten nuorisotyöllisten pelitoimintojen osalta Suomi on yksi edelläkävijöistä. Viro puolestaan on kehittänyt kansalaisten digitaalista asiointia, joten Viron osaamista voidaan hyödyntää nuorten digitaalisen osallisuuden edistämiseksi.

Tavoitteena on, että myöhemmässä vaiheessa hanke laajennetaan eurooppalaiseksi vertaisoppimishankkeeksi, jonka toteuttamisessa hyödynnetään aikaisemmin mainitun EU:n nuorisoalan asiantuntijaryhmän valmistelemaa suosituksia ja linjauksia sekä tuetaan niiden toteutusta jäsenmaissa. Lisäksi tutkitaan mahdollisuuksia sisällyttää hanke osaksi EU:n nuorisoalan seuraavaa työohjelmaa.

3.3. Nuorisoalan tiedon tuottaminen

Tilanne

EU:n nuorisostrategia tarjoaa välineitä, jotka tukevat kansallisten nuorisopoliittisten ohjelmien toimeenpanoa ja tiedontuottamista. EU:n nuorisoreportit, nuorisoindikaattorit sekä muu EUROSTAT:ilta saatava näyttö antavat tietoa nuorten tilasta ja tehdyistä toimenpiteistä. Vuoden 2017 aikana julkistettava nuorisoalan tietokanta Youth-wiki tarjoaa tietoa nuorisopoliittian institutionaalisista rakenteista, toimintaympäristöistä ja käytännöistä kaikilta EU:n nuorisostrategian toiminta-aloilta. Euroopan neuvoston ja Euroopan komission välisen nuorisoalan kumppanuussopimuksen osana toimiva Eurooppalainen nuorisoalan tietokeskus (European Knowledge Centre for Youth Policy, EKCP) kerää ja tuottaa tietoa myös

EU:n ulkopuolisten maiden tilanteesta ja täydentää siten EU:n piirissä tapahtuvaa tiedontuotantoa. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n maakohtaisten analyysien tavoitteena on tuottaa kunkin maan omista tarpeista ja tilanteesta lähteviä selvityksiä, antaa kansainvälistä vertailutietoa sekä suosituksia kansallisten järjestelmien kehittämiseksi.

Pohjoismainen lapsi- ja nuorisotyön komitea NORDBUK toimii yhteistyössä useiden muiden lapsi- ja nuorisopoliittisten toimijoiden kanssa, kuten Pohjoismainen hyvinvointikeskus (NVC). Se ylläpitää koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin (NEET) liittyvää, koulupudokkuutta koskevaa pohjoismaista tietopankkia (kunksapsbanken.org). Tietopankin avulla pyritään lisäämään hyvien käytäntöjen ja tutkimustiedon vaihtoa toisen asteen koulutuksen keskeyttämisestä ja sen ehkäisystä.

Tavoite

Suomen tavoitteena on, että nuorisoalan eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä keskityttäisiin tiedon tuotantoon nuorisotyön vaikuttavuuden näkökulmasta ja arvioitaisiin nuorisotyön ja -politiikan nykyisten mallien ja menetelmien tuloksellisuutta suhteessa niille asetettuihin tavoitteisiin.

Toimenpiteet

Pohjoismainen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitea (NORDBUK) toteuttaa hankkeen nuoria ja nuorten asemaa koskevan tiedon keräämisen yhdenmukaistamiseksi Pohjoismaissa. Hankkeen tavoitteena on tuottaa vertailukelpoista tietoa nuorten erilaisesta arjesta ja elinoloista Pohjoismaissa. Hankkeen käynnistämiseksi kootaan ja tarkastellaan olemassa olevaa pohjoismaista ja kansainvälistä tutkimusaineistoa ikäryhmien, aihealueiden ja teemojen osalta. Verkostomaisen yhteistyön avulla vaihdetaan tietoa hyvistä käytännöistä ja tutkimusmalleista. Hankkeen edetessä arvioidaan mahdollisuuksia tuottaa yhteispohjoismainen nuoria koskeva tilastotietokanta.

Ohjelmakauden aikana toteutetaan yhteistyössä OECD:n kanssa syväanalyysi nuorten tilanteesta Suomessa. Hankkeessa hyödynnetään muiden Pohjoismaiden ja Baltian maiden kokemuksia arvioiden ja suositusten vaikuttavuudesta kansallisten nuorisopoliitikkojen kehittämiseen. Suomen osalta tarkastelu keskittyisi NEET-nuorille suunnattujen toimenpiteiden vaikuttavuuteen ja nuorille tarjottavien palvelujen toimivuuteen. Raportin tuloksia on tarkoitus käyttää myös monenkeskisessä yhteistyössä.

4. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Osio kirjoitetaan lausunto- ja kuulemiskierroksen jälkeen.

- **Seurannan mittarit**
- **Valtion nuorisoneuvoston rooli**